

Vragen staat vrij; de hazelworm in Waalre

De hazelworm geldt als een vrij lastig te vinden reptiel. In de kerngebieden, zoals de Utrechtse Heuvelrug, de Veluwe en Zuid-Limburg, wordt de soort relatief vaak gevonden. In Noord-Brabant is dat bepaald niet het geval. De soort kent er een zeer verbrokkelde verspreiding en uit veel gebieden zijn hooguit een handvol waarnemingen bekend. In ons beider geboortedorp Waalre, tussen Eindhoven en Valkenswaard, was de situatie niet anders. In 2012 probeerden we daar, op een vernieuwende wijze, verandering in te brengen.

In de hele gemeente Waalre waren van 1900 tot 2011 slechts twee waarnemingen bekend. De eerste geregistreerde waarneming is die in de zuidwesthoek van de gemeente nabij de Molenstraat, niet ver van het beschermd dorpsgezicht Loon. Sergé Bogaerts vond hier als kind tijdens een fietstocht een hazelworm die hij ook kon vangen om hem even te bekijken. Dit zal ongeveer in 1978 zijn geweest (meest noordwestelijke rode stip op kaart). Daarna was het zo'n 20 jaar stil rond deze soort in Waalre. Toen hoorde de vader van Jeroen van Delft, tijdens een praatje met iemand uit Waalre, dat deze man als kind een hazelworm op Loon had gevangen. Dat zou rond 1970 zijn geweest. Dat exemplaar had hij nog op school getoond (meest

Verspreiding van de hazelworm in Waalre. Rode stippen: de 3 waarnemingen die bekend waren voordat we ons navraagonderzoek starten, blauwe stippen: de waarnemingen die naar aanleiding van ons navraagonderzoek binnenkwamen.

(Foto: Jelger Herder)

zuidelijke rode stip op kaart). Deze waarneming is dus eerder dan die van Sergé, maar is pas later bij ons bekend geworden. Wij spraken nog wel eens over de mogelijkheid dat er nog altijd hazelwormen voor zouden komen. Gezien het landschap leek ons dat niet onmogelijk. Anderzijds verwachtten wij dan wel, dat er vroeg of laat wel wat meldingen zouden moeten komen. Dat gebeurde echter niet; het bleef weer lange tijd stil. Totdat Peter Kerkhofs, hazelwormgeïnteresseerde uit Leende, mailde dat zijn collega Ton Arends had gemeld dat hij medio september 2011 een dode hazelworm had gevonden op de Brinkweg in Waalre (meest oostelijke rode stip op kaart). We reageerden heel enthousiast; toch nog hazelwormen in Waalre!

Voorjaar 2012 besloten we, aangezien we zelf ondanks enkele pogingen geen dieren vonden, via het betrekken van burgers eens te onderzoeken of er vaker hazelwormen worden gezien. Het gebied ligt tegen een woonwijk aan en er wordt gewandeld met honden en gespeeld door kinderen. We maakten een brief waarin we onze vraag en de reden van onze interesse beschreven. Achterop namen we enkele foto's van de hazelworm op en een korte uitleg over herkenning en haar levenswijze. Die brief hebben we op een avond bij zo'n 75 huizen in de bus gestopt. Dat deden we op Loon en in enkele omliggende straten. Tegelijkertijd zorgden we dat de informatie met een foto in het gemeentelijk nieuwsblad De Schakel kwam. De reacties overtroffen onze verwachtingen. Binnen een dag of drie kregen we de nodige telefoontjes en mailtjes, met soms kleurrijke verhalen over deels decenniaoude, deels zeer

uit een dorpsrand, met het eeuwenoude buurtschap Loon. Het landschap is relatief kleinschalig en ligt op de overgang van het beekdal van de Dommel naar hogere gronden. Er zijn enkele oudere bosrestanten, die deels in hakhoutbeheer zijn geweest. Er zijn hoogteverschillen en steilkantjes aanwezig en enkele ruigere rommelterreintjes; braakliggende veldjes en een terrein waar een houthandelaar zijn boomstammen neerlegt.

Onze ervaringen in Waalre leveren een aantal interessante conclusies op. Het blijkt mogelijk dat waarnemingen van zo'n markante soort dus niet in groten getale via via bij RAVON terechtkomen. Het doen van oproepen blijkt een prima manier om dergelijke waarnemingen dan toch boven water te krijgen, zoals voor diverse herpetofaunasoorten al eerder her en der in Nederland gebleken is. Een waarneming van een hazelworm maakt zoveel indruk, dat meerdere mensen er decennia later nog gedetailleerd over konden vertellen. Bovendien is de kans op verwarring met een andere diersoort hier gering; slangen komen er niet voor. Een hazelwormpopulatie kan kennelijk decennialang op een gering oppervlak aanwezig blijven.

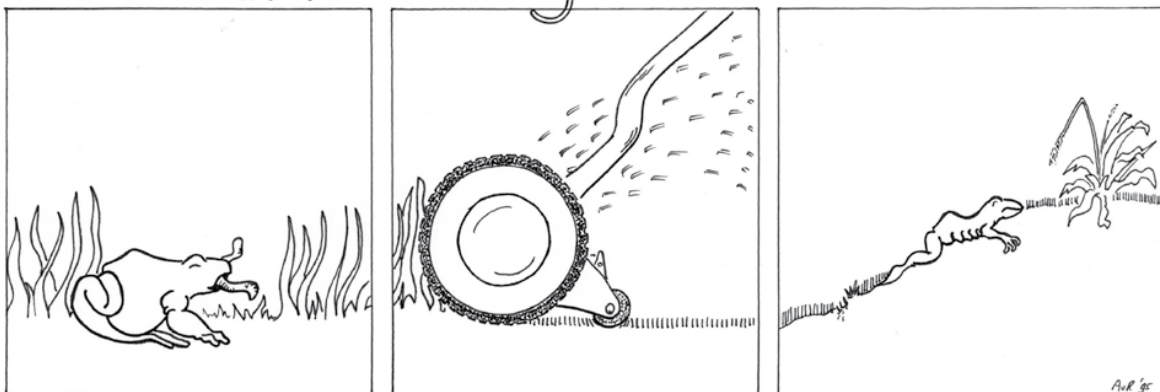
recente waarnemingen van vooral levende hazelwormen. We konden door deze actie 16 records aan de NDFP toevoegen, die betrekking hadden op circa 18 verschillende exemplaren. Zo steeg de kennis over hazelwormen in Waalre van 3 records in meer dan een eeuw, naar 19 records.

In Waalre worden slechts twee aaneengesloten kilometerhokken door de hazelworm bezet. De recente vondsten komen uit een klein gebied van circa 8 hectare. De habitat ter plekke bestaat

Wij vonden dit een erg stimulerende manier van "inventariseren" en kunnen het van harte aanraden. Het zal vooral goed werken in gebieden waar veel mensen komen en voor soorten die nauwelijks met andere verward kunnen worden. Maar aangezien veel mensen met hun mobiele telefoon foto's maken, hoeft dat voor recente waarnemingen ook geen probleem te zijn. Mochten mensen onze brief als voorbeeld willen gebruiken, neem dan gerust even contact met ons op!

Jeroen van Delft & Sergé Bogaerts

verschraling

Cartoon: Arnold van Rijsewijk